

พระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการพัฒนานักเรียน

พัชรินทร์ เบญจมพรชัย, ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี, อัจฉรา วัฒนานรงค์, อธิคุณ ลินธนาปัญญา
*นิตยสารปริญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา
อีเมล: patcharin.banana@gmail.com

Received: May 15, 2019 Revised: June 28, 2019

Accepted: July 03, 2019

บทคัดย่อ

พระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หมายถึง ทักษะที่พระองค์ทรงประพฤติปฏิบัติกระทั่งเป็นพระบุคลิกภาพประจำพระองค์ท่าน ทักษะเหล่านี้ผู้วิจัยได้จากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ปาฐกถาพระราชนิพนธ์จำนวน 6 เล่ม และพระราชนิพนธ์ จำนวน 1 เล่ม โดยมีคณะผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านภาษา หรือทำงานในโครงการพระราชดำริฯ เป็นผู้คัดเลือกปาฐกถา ได้จำนวน 59 องค์ จากทั้งหมด 117 องค์ สรุปได้ว่า ทักษะด้านการศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ การแสวงหาและการบูรณาการความรู้ การแสวงหาความรู้ ประกอบด้วย ทักษะที่นักเรียนจำเป็นต้องมีทุกทักษะ ได้แก่ ทักษะการอ่าน การจดบันทึก การฟัง การพูด การถาม และการสังเกต ส่วนการบูรณาการความรู้ ทักษะนี้เกิดจากการต่อยอดจากทักษะพื้นฐาน เป็นการนำทักษะต่าง ๆ จากการแสวงหาความรู้มาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดเป็นทักษะการแลกเปลี่ยนความรู้ การรวบรวมข้อมูล การลงมือปฏิบัติ และการเขียน ทั้งนี้ต้องประสมกับ “ความสงสัยใคร่รู้” เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญให้เกิดเป็นทักษะด้านการศึกษา พระอัจฉริยภาพดังกล่าว คือ คุณลักษณะสำคัญสำหรับการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้รักในการแสวงหาความรู้ใหม่อยู่ตลอดเวลา เป็นคุณลักษณะสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนจึงควรศึกษาและน้อมนำ พระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของพระองค์มาเป็นแนวทางพัฒนานักเรียนต่อไป

คำสำคัญ: พระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, การพัฒนานักเรียน

The Remarkable Talent of HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Regarding Education and the Student’s Development

Patcharin Benchamapronchai, Sakchai Nirantawee,

Achara Watthananarong, Atikhun Sintanapanya

Ph.D. Candidate, Educational Administration Program,

College of Management University of Phayao

E-mail: patcharin.banana@gmail.com

ABSTRACT

The remarkable educational talents of HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn would appear to be enhanced by her habitually ordinary behavior. A personal trait exemplified in her everyday life and manner. The researcher seeks to reveal this distinguished genius by analysing and synthesizing six royal articles contained in the royal literary works as well as another royal writing. The educational linguistic experts who have worked in the Royal projects have chosen 59 royal lectures form the total of 117. The study found that the skills involved could be separated into research, comprehension and integration. All of this requires adequate skills in reading, writing, listening and observing. Whilst always enquiring and questioning so as to obtain a full and balanced view. Having compiled a body of knowledge the student must then present an integrated piece allowing the reader a full and balanced appraisal of the subject at hand. The student must also be able to translate their findings and solutions into real world situations. Above all they must demonstrate a real will to fully engage with the subject and move forward as solutions progress.

HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn states that the main qualification for improving the quality of childhood is to nurture their natural inquisitiveness by encouraging the urge to learn and understand. All of this leads to the new approach to learning in the 21st century, so that schools and their staff must study the royal works with a view to implementing the teaching and values that they contain.

Keywords: HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn and her contribution to the remarkable talents in education practices and skills, student development.

บทนำ

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นเจ้าของ นักการศึกษา ด้วยพระอัจฉริยภาพทางการศึกษาที่ปรากฏชัดจากพระราชจริยวัตรที่แสดงให้เห็น ถึงการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ดังเช่น โปรดการอ่านหนังสือตั้งแต่ พระชนมายุเพียง 6 – 7 ชั้นษา ตามที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปี หลวง ทรงแนะนำให้เริ่มอ่านหนังสือวรรณคดีต่าง ๆ ที่จำได้ง่ายและสนุกเหมาะสมกับวัย เช่น พระอภัย มณี อิเหนา รามเกียรติ์ เป็นต้น ทรงจดบันทึกซึ่งเป็นภาพประจักษ์ชัดเมื่อทรงงานพร้อมสมุดบันทึกส่วน พระองค์ ในทุก ๆ ครั้งที่เสด็จทอดพระเนตร ณ สถานที่ใด พระองค์ท่านจะทรงซักถามและสนทนา เกี่ยว กับเรื่องนั้น ๆ แล้วทรงจดบันทึก การตั้งคำถามในการทอดพระเนตรพิพิธภัณฑที่ทั้งในประเทศและต่าง ประเทศทั่วโลกทรงตั้งคำถามเมื่อมีข้อสงสัย เพื่อให้เกิดความชัดเจนของข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพระองค์ และผู้ที่ร่วมรับฟังด้วย ดังเช่น เมื่อครั้งเสด็จพิพิธภัณฑญี่ปุ่น มีการตั้งตู้ใหญ่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ญี่ปุ่นและโปรตุเกส มีการแสดงแผนที่ หนังสือภาษาโปรตุเกส สิ่งของต่าง ๆ เรื่องเกี่ยวกับเมืองท่าเดจิม่า ซึ่งเป็นเมืองท่าโบราณสมัยที่ชาวตะวันตกเข้ามาติดต่อกับญี่ปุ่น ทอดพระเนตรภาษาอังกฤษที่เขียนปิดไว้ ที่ตู้ว่า “So far apart and yet so close” ทรงถามว่ามีคนเชื้อสายโปรตุเกสเหลืออยู่บ้างไหม เขาตอบ ว่าไม่มี เพราะตอนปิดประเทศ โชกุนให้ชาวต่างประเทศออกไปหมด เป็นต้น และเมื่อมีโอกาสพระองค์ จะทรงถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นผ่านการตรัสบรรยายและเรียงร้อยเรื่องราวที่ทอดพระเนตรอย่างน่าสนใจ ดังปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ หนังสือ บทความปาฐกถาที่พิมพ์เผยแพร่แล้วจำนวน 187 รายการ *การเสด็จพระราชดำเนินตรวจเยี่ยมพลกนิกร* ในทุกภูมิภาคของประเทศด้วยพระองค์เอง ทำให้ทรงได้รับฟัง ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และทรงทราบถึงสภาพปัญหาที่แท้จริง ซึ่งนำไปสู่โครงการพระราชดำริต่าง ๆ ที่ใช้เป็นแนวทางแก้ไขและพัฒนาขึ้นได้อย่างสอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงให้ความสำคัญกับโครงการที่จะจัดในโรงเรียน อาทิ โครงการโรงเรียนผู้ใหญ่พระ ดำหนักสวนกุหลาบ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย โครงการวิทยาศาสตร์ โครงการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน และการฟื้นฟูป่าชายเลน ซึ่งเป็นโครงการ ที่เกี่ยวข้อง กับ ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิทยาศาสตร์ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (มูลนิธิศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล, 2558)

พระอัจฉริยภาพของพระองค์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสอดคล้องกับคุณลักษณะ สำคัญของ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่กำหนดว่า นักเรียนจะใช้ความรู้ในสาระการเรียนรู้หลักไป บูรณา การสั่งสมประสบการณ์กับทักษะ 3 ทักษะ คือ ทักษะด้านการเรียนรู้วัฒนธรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย [สพฐ.], 2558) และ พระองค์ทรงเป็นมิ่งขวัญที่ปวงชนชาวไทยให้ความยกย่องอย่างสูง พระอัจฉริยภาพของพระองค์ท่านจึง เสมือนเป็นแรงบันดาลใจอย่างมีพลังดึงดูดให้เยาวชนไทยได้ประพฤติปฏิบัติ ซึ่งหากสถานศึกษาจะจัด กิจกรรมหรือนำพระอัจฉริยภาพทางการศึกษาไปประยุกต์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ย่อมเป็นสิ่งที่ ทำให้เกิดคุณค่าแก่นักเรียนเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาพระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของพระองค์ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ปาฐกถาพระราชนิพนธ์ จำนวน 6 เล่ม ได้แก่ ประมวลพระราชดำรัส สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร พุทธศักราช 2524 – 2553 รวมปาฐกถาพระราชนิพนธ์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัตนพิณิจ นิเทศการศึกษา การศึกษากับการพัฒนา เล่ม 1 – 3 และพระราชนิพนธ์ เรื่อง สมเด็จพระแม่กับการศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะด้านการศึกษาที่ดี สามารถนำทักษะต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา และการดำเนินชีวิตรวมทั้งมีคุณลักษณะที่ดีตามรอยพระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

ความหมายของการศึกษา

การศึกษา คือ กระบวนการหรือกิจกรรม เพื่อแสวงหาความรู้ ให้ตนเองหรือผู้อื่นอยู่ในสังคมได้อย่างมีเหตุผล ทั้งในการดำรงชีวิตปัจจุบันและอนาคต หรืออาจเปรียบได้ว่า การศึกษาคือ ชีวิต และความเจริญงอกงาม (Dewey, 1916 อ้างถึงใน สมหมาย ปวะบุตร, 2558, น. 18) และกล่าวได้ว่า การศึกษา คือ การกระทำ หรือกิจกรรมที่ให้ผู้อื่นได้รับความรู้เหมาะสมกับโอกาสและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นการพัฒนาด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาบุคคลและสังคมที่ทำให้คนได้มีการเรียนรู้ และพัฒนาขึ้นไปสู่การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (Rousseau, 1762 อ้างถึงใน สมหมาย ปวะบุตร, 2558, น. 17) หรือเปรียบได้ว่า การศึกษา คือ กระบวนการทางสังคม (Dewey) หรือการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่รวบรวมไว้อย่างเป็นระเบียบให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษา (Good, 1959 อ้างถึงใน สมหมาย ปวะบุตร, 2558, น. 8) นอกจากนี้ การศึกษา คือ การนำความรู้ความสามารถในตัวบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (Rousseau) ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ให้แก่ชีวิต (Dewey)

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำรัสถึงความหมายของการศึกษา ในหลายวาระ เช่น

ในพระราชนิพนธ์ข้อสอบความเรียง เรื่อง ประเทศทั้งหลายย่อมเจริญได้ด้วยการศึกษา ตั้งแต่ทรงศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนจิตรลดา ความตอนหนึ่งว่า

“...การศึกษาทำให้คนเป็นคนหนึ่งจากการศึกษา ไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่งานจำสิ่งต่างๆ ที่ทางโรงเรียนและกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เรียน แต่มีความหมายกว้างออกไปถึงการค้นคว้าด้วยตนเอง ใช้สมอง วิเคราะห์ แยกแยะ ถึงเหตุของสิ่งต่างๆ ในโลกด้วย ยิ่งบุคคลเรียนรู้เข้าใจสิ่งต่างๆ มากขึ้นเท่าไร บุคคลนั้นยิ่งเป็นคนที่เชี่ยวชาญเฉลียวฉลาดทั้งในทางโลกและทางธรรม เป็นกำลังของบ้านเมืองทำให้บ้านเมืองปรกติสุข...”

ปาฐกถาแนวโน้มนำการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ในทศวรรษหน้า เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2542 ณ โรงแรมบีพี สมิหลา จังหวัดสงขลา ความตอนหนึ่งว่า

“...การศึกษาคือการพัฒนามนุษย์ พัฒนาชาติ ให้ความรู้ที่สามารถสร้างคนให้มีฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้น สร้างชาติให้ได้อย่างมีความสุขและรุ่งเรืองได้...”

เมื่อครั้งที่ทรงเป็นองค์ปาฐกในหัวข้อการศึกษาเด็กด้อยโอกาส เนื่องในวันสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งที่ 15 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ความตอนหนึ่งว่า

“...การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้คนมีความรู้และมีคุณสมบัติต่างๆ ที่ช่วยให้คนนั้น อุดมคติในโลกได้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมส่วนรวม...”

พระราชดำรัส ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้เพื่อ พัฒนาตนเอง และสังคมอย่างสร้างสรรค์ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่กล่าวว่า การศึกษา คือกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การ สร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยการสร้างองค์ความรู้ โดยเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุน ให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

พระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาที่เด่นชัดของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นพระราชจริยวัตรที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร 7 เล่ม ประกอบด้วย

- 1) ประมวลพระราชดำรัส สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร พุทธศักราช 2524 – 2553
- 2) รวมปาฐกถา พระราชานิพนธ์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- 3) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 4) รัตนพิณิจนิตศึกษา
- 5) การศึกษากับการพัฒนา เล่ม 1-3
- 6) พระราชานิพนธ์ เรื่อง สมเด็จพระแม่กับการศึกษา

พบว่าทักษะด้านการศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ การแสวงหาความรู้ และการบูรณาการความรู้ ดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ เป็นทักษะพื้นฐานด้านการศึกษอันมั่นคง พระอัจฉริยภาพนี้ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ด้วยพระราชจริยวัตรอันประเสริฐแห่ง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงใส่พระทัยอบรม ปลูกฝัง ด้วยกุศโลบายที่แยบยล เหมาะกับวัย รวมถึงการวางพระองค์ให้เป็นแบบอย่าง ดังที่มีพระเมตตาถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษรปรากฏในหนังสือ “สมเด็จพระแม่กับการศึกษา” ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ ประกอบด้วย

1.1 ทักษะการจดบันทึก เป็นทักษะที่เริ่มจากสมเด็จพระราชทานหนังสือที่ทรงโปรดและให้คัดลอกหนังสือ ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ถึงความตอนหนึ่งจากพระราชนิพนธ์ เรื่องสมเด็จพระแม่กับการศึกษา ความว่า

“...เพื่อน ๆ และครูคงจำได้ว่า ข้าพเจ้าเป็นคนที่เรียนภาษาอังกฤษแย่มากตั้งแต่เด็ก ๆ ไม่ตั้งใจเรียนและหลบเลี่ยงบ่อย ๆ เมื่อถูกจับได้และทูลฟ้อง ก็ไม่โดนกริ้ว แต่ต้องเรียนพิเศษเพิ่มเติมที่สำคัญที่สุด ทรงสอนเอง ให้อ่านหนังสือและจดคำศัพท์ที่ไม่ทราบลงในสมุด...”(เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, 2555, น. 38)

และปาฐกถา เรื่อง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กับพระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร ด้านการศึกษาเนื่องในวันสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งที่ 14 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 ได้กล่าวถึงทักษะการจดบันทึกที่ได้รับแบบอย่างมาจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ความตอนหนึ่งว่า

“...แต่ก่อนนี้ข้าพเจ้าก็ชอบจดอะไรจากโทรทัศน์เหมือนกัน บางทีโทรทัศน์บอกอะไรที่ไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยินก็จดไว้ คนยังขำเลยว่า เอ! ดูโทรทัศน์แล้วทำไมต้องจด บอกไปว่า สมเด็จพระแม่ก็จดอะไร ๆ จากโทรทัศน์...”

ครั้งเมื่อเจริญพระชันษาเริ่มทรงงานด้วยการช่วยในพระราชกรณียกิจช่วยเหลือราษฎร ทรงทำหน้าที่สัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลของราษฎรที่เจ็บป่วยสำหรับเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการช่วยเหลือต่อไป แม้การทรงงานด้วยพระองค์เองในโครงการต่าง ๆ ทรงใช้การจดบันทึกสำหรับการเก็บข้อมูลต่าง ๆ เช่น โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันทรงเริ่มต้นทดลองกับโรงเรียนตระเวนชายแดนในถิ่นทุรกันดาร รวมถึงการเสด็จไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ จะทรงมีสมุดบันทึกส่วนพระองค์จันทน์เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาพสกนิกรชาวไทยอย่างเสมอ ๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้

1.2 ทักษะการอ่าน เป็นทักษะที่โปรดตั้งแต่ทรงพระเยาว์ อีกทั้งยังทรงอ่านได้อย่างรวดเร็ว และสามารถเข้าใจได้เป็นอย่างดี ดังความตอนหนึ่งในปาฐกถา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนภาษาไทย เมื่อครั้งการประชุมอบรมของสมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย เรื่อง ภาษาไทย: การสอนเรื่องความเป็นไทยก้าวไกลสู่สากล สำหรับครูภาษาไทยช่วงชั้นที่ 1 – ช่วงชั้นที่ 2 ณ ห้องคอนเวนชันฮอลล์ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2559 ที่กล่าวถึง ตอนที่พระองค์ท่านทรงศึกษาอยู่ชั้นอนุบาล ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรม

นาถบพิตร ไปประทับที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นระยะเวลา 6 – 7 เดือน ความว่า

“...สมเด็จพระเจ้า ท่านมีหลักว่า ถ้าอ่านหนังสือเป็นก็จะเป็นเรื่องดี เพราะจะได้ไม่ต้องเลี้ยง จั๊กหนังสือให้หนังสือเลี้ยงไป คือ จนโตแล้วเค้าก็บอกว่า คนที่อ่านหนังสือนี้ ไม่ต้องมีใครมาบริการ มาคอยรับใช้ ไม่มีใครอยู่ก็อยู่ได้ คนอ่านหนังสือเป็นก็ถูกจับส่งเข้าไปในกองหนังสือก็อ่านไปเรื่อย ๆ ที่อ่านได้เร็วและอ่านได้มากนี้ เพราะว่าตอนเด็กไม่มีคนเลี้ยง จึงต้องอ่านหนังสือเลี้ยงไป...”

1.3 ทักษะการถาม ทรงใส่พระทัยในการรับข้อมูลต่าง ๆ และหากมีข้อกังขาจะทรงใช้การถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงประเด็น ดังเช่น ความตอนหนึ่งจากปาฐกถาพิเศษเรื่อง แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ในทศวรรษหน้า ในงานสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ในทศวรรษหน้า ” วันที่ 23 กันยายน 2542 ณ โรงแรม บีพี สมิทลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ทรงตั้งคำถามเด็กนักเรียนเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลในการทำรายงาน ความว่า

“...เมื่อเร็ว ๆ นี้ข้าพเจ้าไปที่โรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่ง เด็กทำรายงานมาเสนอให้ดู ข้าพเจ้าถามว่าข้อมูลที่ทำรายงานนี้หามาจากไหน เขาบอกว่าในห้องสมุดโรงเรียนนี้ไม่ค่อยมี เขาตามไปค้นในห้องสมุดอำเภอหลายแห่ง เพราะแต่ละอำเภอก็มีข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป เช่น หนังสือรูปดี แต่เรื่องไม่ได้เรื่อง หนังสือนี้เรื่องดี แต่รูปมั่ว ๆ ก็ต้องดูหลายเล่ม ข้าพเจ้าฟังดูก็ทราบว่าเขาเข้าใจที่จะรวบรวมค้นหา รู้ว่าจะไปหาที่ไหน และจะค้นหาอย่างไร...”

1.4 ทักษะการฟัง ทรงเปิดรับข้อมูลด้วยความเข้าใจปราศจากอคติ มีการใช้เหตุผลในการพูดคุย เพื่อหาข้อสรุปในการตัดสินใจวางแผนและทำงาน ดังความตอนหนึ่งจากพระราชนิพนธ์เรื่อง สมเด็จพระเจ้าแม่กับการศึกษา ความว่า

“...อนึ่งการพัฒนาหรือการทำงานนั้นย่อมมีอยู่หลายวิธี ต่างคน ต่างความคิดเราก็ทำของเรา ถ้ามีอะไรเราก็ปรึกษากันพ่อ แม่ ลูก จนตกลงกันได้ มีบางครั้งก็ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับพระราชดำริของท่านในทันที ถ้าสามารถยกเหตุผลที่ดีขึ้นมาก็ทรงฟัง ถ้าเหตุผลไม่ดีพอหรืออธิบายไม่ได้ ท่านก็จะอธิบายเหตุผลของท่านจนข้าพเจ้าเข้าใจ สิ่งที่เรายึดถือไว้คือความหนักแน่น...”

(เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระเจ้า, 2555, น. 139)

แม้แต่นิทานพื้นบ้านที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานสอนตั้งแต่ทรงพระเยาว์ จะใส่พระทัยฟังและจดจำได้อย่างแม่นยำ แม้เวลาจะล่วงเลยมานาน เช่น นิทานพื้นบ้านเรื่อง หนองถล่ม ทรงบรรยายในงานสัมมนา ไอทีเฉลิมพระเกียรติ : เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประชาชน วันที่ 2 มิถุนายน 2538 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร ความว่า

“เรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกล้าให้ฟังเมื่อข้าพเจ้ายังเด็กอยู่ ทรงเล่าเรื่องหนองถล่ม เรื่องมีอยู่ว่ามีชาวบ้านอยู่กันเป็นชุมชน ต่อมาเกิดมีกระรอกเผือกบ้าง ปลาเผือกบ้าง ถือเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ห้ามไม่ให้คนกิน แต่ก็มีคนไม่เคารพเชื่อฟังคำห้ามไปจับมากิน ขณะเดียวกันก็มีคนไปกินคนที่กินปรากฏว่าชั่วข้ามคืนบ้านช่องถล่มกลายเป็นหนองน้ำ ส่วนคนที่ไม่กินบ้านช่องก็ยังเป็นเกาะตั้งอยู่ ทรงบอกว่าผู้ใหญ่ในชุมชนที่เล่าเรื่องให้ผู้คนในชุมชนฟัง คงทราบว่าเป็นปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์หรือทางภูมิศาสตร์ ที่พื้นดินไม่สามารถจะทนต่อน้ำหนักบางอย่างได้ ก็ถล่มลงไป ส่วนไหนที่แข็งก็ยังคงอยู่ ผู้ใหญ่ที่เล่าบอกเล่าเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้โดยโยงกับอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ เพื่อให้จำได้ง่ายและสอดคล้องกับสภาพสังคมความเชื่อในสมัยนั้น เรื่องนี้ถ้าไปทูลถาม คิดว่ายังโปรดที่จะเล่าอยู่ เรื่องนิทานแบบหนองถล่มนี้น่าสังเกตว่ามีอยู่ทั่วโลก”

1.5 ทักขการสังเกต ทรงสังเกตในสิ่งที่พบเห็น แม้ว่าจะเป็นสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อเก็บข้อมูลอย่างละเอียด นอกจากนี้พระองค์ท่านเห็นความสำคัญจากการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ดังพระราชนิพนธ์ เรื่อง ทศนศึกษาการเรียนการสอนของญี่ปุ่น(1) พิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์ “ข้างเขาดิน” เสนาศึกษาเล่ม 50 ตอน 4 เดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2527 ความว่า

“...เมือง Tsukuba เมืองนี้รัฐบาลสร้างขึ้นใหม่เป็นพิเศษสำหรับเป็นสถานที่รวมหน่วยราชการที่มีงานทางวิจัยวิทยาศาสตร์ ข้าพเจ้าไปเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม แต่เช้าแปดโมงนั่งรถไฟจาก Ueno ขึ้นทางเหนือไป Tsukuba สองข้างทางเห็นป่าช้า ที่ทำการเกษตรทำนา มีนกระยาง ส่วนเขตที่พักอาศัยค่อนข้างจะแออัดอย่างมีฝัก ก่อนที่จะถึงจะมีการก่อสร้างทางรถไฟ ถามใครๆ ได้ความว่าเป็นการเตรียมสร้างสถานีรถไฟใหม่เพื่อเตรียมรับงาน Expo 85 ซึ่งเป็นงานแสดงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์...”

บทพระราชนิพนธ์ เรื่องทศนศึกษาการเรียนการสอนของญี่ปุ่น (2) ยังปรากฏในเรื่องการสังเกตความว่า

“...เคยคิดว่าเด็กอนุบาลไปดูวัดจะรู้เรื่องอะไร ไปดูที่ญี่ปุ่นจึงเกิดความคิดว่าเราคงต้องการให้เด็กมีความรู้สึกรัก ผูกพันกับสถานที่ซึ่งเป็นสมบัติของชาติตั้งแต่เล็กๆ จะได้ช่วยกันรักษา ที่เมืองจินข้าพเจ้าได้เห็นเขาเอาเด็กอนุบาลมาเล่นมอญซ่อนผ้าอยู่ในพระราชวังหลวงเมืองปักกิ่ง ก็คงจะด้วยเหตุผลเดียวกันนี้ การพาเด็กออกทัศนศึกษาเช่นนี้ยังมีโอกาสสอนอย่างอื่น เช่น ความมีวินัย การทิ้งขยะในที่อันควร ที่ญี่ปุ่นนี้จะไม่ค่อยเห็นเศษกระดาษเกลื่อนกลาดตามท้องถนนเลย...”

1.6 ทักขการพูด เป็นการสื่อสารโดยใช้ภาษา น้ำเสียง ในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจหรือเป็นกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน และจะทรงสอดแทรกคุณธรรมหรือเรื่องราวในชาดกพระราชทานพร้อมกัน ดังพระราชดำรัสจากปาฐกถาเรื่องการศึกษาของผู้ด้อยโอกาส ที่ทรงชี้ให้เห็นว่าการสอนที่ดีต้องเข้าใจลักษณะผู้เรียนและ ทรงยกตัวอย่างเรื่อง พระจุฬินถก ความว่า

“...เรื่องการสอนนั้นตั้งข้อสังเกตว่า คนโบราณเข้าใจเรื่องที่ว่าแต่ละคนมีพื้นฐานทางสติปัญญาและสิ่งแวดล้อมต่างกัน เวลาสอน ครูที่ฉลาดก็มักจะจับจุดว่าผู้เรียนมีลักษณะอย่างไร ก็เอาสิ่งนั้นมาเป็นตัวตั้งให้เด็กได้เรียน ชัดตรงนั้นเป็นหลักจะเห็นได้ว่าในพุทธศาสนามีเรื่องทำนองนี้มาก เช่น ในพระธรรมบทกล่าวถึงพระสงฆ์ชื่อว่าพระจูฬปันถกเป็นผู้ที่สติปัญญาไม่ดี เรียนช้า พี่ชายซึ่งบวชเรียนมาพร้อมกันสำเร็จพระอรหัตต์แล้วพยายามสอนน้องให้ท่องกลอนบทเดียวกันก็ท่องไม่ได้ เลยบอกให้เป็นฆราวาสเสียดีกว่า พอมีโอกาสพบสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงคิดวิธีสอนให้บุคคลผู้นี้ที่ว่าโง่ 4 เดือนท่องกลอนบทเดียวกันไม่ได้ ท่านก็สอนให้น้อยลงไปอีก ให้ท่องคาถาแค่ 4 คำ ก็สำเร็จพระอรหัตต์ผล ทรงชี้ให้พระสาวกเห็นสิ่งที่ใกล้ตัว เช่นเดียวกับครูที่สอนศิษย์ได้ตามนิสัยปัจจัยของศิษย์ผู้นั้น...”

การแสวงหาความรู้ ประกอบด้วย 6 ทักษะ ได้แก่ การจดบันทึก การอ่าน การถาม การฟัง การสังเกต และการพูด เป็นทักษะพื้นฐานที่พระองค์ท่านได้รับการถ่ายทอด ผูกฝน อบรมจากพระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งเป็นรากฐานอันสำคัญทางการศึกษา

2. การบูรณาการความรู้ เป็นทักษะที่ต่อยอดจากการแสวงหาความรู้ พระอัจฉริยภาพด้านนี้ปรากฏให้เห็นจากการทรงงานในโครงการต่าง ๆ โดยพระองค์ท่านทรงใช้การบูรณาการทักษะพื้นฐานเพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย

2.1 ทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับนักวิชาการ หรือผู้มีประสบการณ์ตรงในการทำงานนั้น เช่น เรื่องการจัดการศึกษาของประเทศจีนที่มีประชากรจำนวนมาก และมีการใช้ภาษาตามชนเผ่าที่หลากหลาย ทรงศึกษาและเปรียบเทียบการกับจัดการในโครงการการศึกษาทางไกลโดยนำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาในงานว่ามีการจัดการศึกษาในลักษณะใกล้เคียงกัน แม้เวลาทรงงานในโครงการต่าง ๆ จะทรงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการ ดังเช่นพระราชดำรัสในโอกาสที่เสด็จฯ ไปในการประชุมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ณ กองบังคับการ กองร้อยที่ 5 ตำรวจตระเวนชายแดนอำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา วันที่ 26 กันยายน พุทธศักราช 2524 (สำนักงานโครงการสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี [สสท.], 2553, น. 1-2) ความตอนหนึ่งว่า

“...ได้ขอคำปรึกษาจากทางฝ่ายวิชาการของหลาย ๆ หน่วย เช่น ทางเขตภาคกลางก็ได้มาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ของต่างๆ ที่ได้ บางทีก็ได้จากการบริจาคบ้าง จากกรมส่งเสริมการเกษตรบ้าง เอามารวมกันทำโครงการเช่นนี้ และทางภาคเหนือก็ได้จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และอาจารย์หลายๆ ท่านที่เข้าไปแนะนำทางด้านวิชาการให้แก่ครู และนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทำให้นักเรียนมีอาหารดีขึ้น และได้รับความรู้ทางด้านการเกษตรในกรรมวิธีใหม่ ๆ ...”

2.2 ทักษะการรวบรวมข้อมูล ทรงรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แม้เมื่อเสด็จเยือนต่างประเทศ หรือการนำข้อมูลไปใช้เมื่อทรงงานในโครงการต่างๆ เช่น การรวบรวมข้อมูลของพิพิธภัณฑ์ทั่วโลก ดังปรากฏในปาฐกถา เรื่องพิพิธภัณฑ์มีชีวิต ความว่า

“...ที่ปารีสมี Muséum National d’Histoire Naturelle ซึ่งเป็นที่เก็บสิ่งของต่างๆ ที่เกี่ยวกับพืชและสัตว์ ห้องสมุดของอารามคาทอลิกแห่งสาธารณรัฐเช็ก (Czech Republic) ในห้องสมุดจะมีมัมมี่วางอยู่ เวลาไปค้นคว้าหนังสือตอนดึกๆ อาจจะน่ากลัว ส่วนที่อังกฤษจะมีห้องสมุดเรียกว่า British Library ที่พิพิธภัณฑ์เกอเต้ (Goethe) เกอเต้ ท่านเป็นทั้งกวีและนักวิทยาศาสตร์ เป็นผู้ค้นพบความรู้ต่างๆ การมาชมพิพิธภัณฑ์เกอเต้ เป็นการศึกษาค้นคว้าที่นำมาเชื่อมชมจะได้ความรู้ไปจากบ้านของท่าน พิพิธภัณฑ์ Franckesche Stiftungen เยอรมนี เป็นมูลนิธิที่ผู้ก่อตั้งขึ้นมาจัดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาของเด็กกำพร้า Victoria & Albert Museum ที่อังกฤษส่วนหนึ่งก็เป็นพิพิธภัณฑ์ไว้สำหรับให้คนมาศึกษาเรื่องศิลปะเรื่องต่างๆ ในเมืองไทยมีพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เช่น ตลาดสามชุก ซึ่งมีอายุเกิน ๑๐๐ ปีแล้วแต่ยังมีสภาพเป็นตลาดแบบเก่าอยู่ เขาแสดงภาพเก่าให้เห็นตลาดตอนแรกๆ ด้วยว่ามีการค้าขายกันอย่างไร ตลาดน้ำอัมพวา ถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งได้เหมือนกัน Crafts Museum พิพิธภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน กรุงนิวเดลี เป็นพิพิธภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านที่น่าสนใจ...”

แม้จะเป็นการทรงงานในโครงการต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกันทรงรวบรวมข้อมูล เริ่มดำเนินโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมาย ดังปรากฏในพระราชดำรัสในโอกาสที่เสด็จฯ ไปในการประชุมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ณ กองบังคับการ กองร้อยที่ 5 ตำรวจตระเวนชายแดนอำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมาวันที่ 26 กันยายน พุทธศักราช 2524 ความว่า

“...ข้าพเจ้าเริ่มวางแผนงานโภชนาการสำหรับเด็กนักเรียนในโรงเรียน โดยคิดว่าเราควรสอนวิชาเกษตร และให้นำผลิตผลทางการเกษตรมาปรุงอาหาร พร้อมทั้งสอนความรู้เบื้องต้นด้านโภชนาการด้วย เช่น เรื่องอาหาร 5 หมู่ เมื่อหารือไปตามสถานศึกษาต่างๆ รู้สึกว่ายังมีข้อสงสัยว่าการให้เด็กทำการเกษตรทำให้เสียเวลาในการศึกษาภาควิชาการและสงสัยว่าเราจะประเมิณผลอย่างไร การชั่งน้ำหนักวัดส่วนสูงก็ยังไม่แน่นอน จะเจาะเลือดดูปริมาณสารต่างๆ ก็ไม่มีใครยอมให้เจาะ ในที่สุดข้าพเจ้าก็คิดขึ้นมาได้ว่าเราน่าจะเริ่มงานในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนคงจะพอพูดกันได้ ถือได้ว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นตัวแทนของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร...”

2.3 ทักษะการลงมือปฏิบัติ พระองค์ทรงนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในสภาพจริง ทรงงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มต้นจากสิ่งที่พอจะทำได้ก่อนเมื่องานเป็นไปตามเป้าหมายแล้วจะทรงขยายโครงการออกไป โดยทรงคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับปวงชนชาวไทยโดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสที่ดีในสังคม และเป็นประโยชน์โดยแท้จริงกับประเทศชาติโดยส่วนรวม หรือการตรัสอธิบายเรื่องสิ่งใด จะทรงค้นคว้าและลงมือปฏิบัติจนเข้าพระทัยก่อน เช่น การทรงงานโครงการอาหาร

กลางวัน ดังปรากฏในพระราชดำรัสในโอกาสที่เสด็จฯ ไปการประชุมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ณ ค่ายลูกเสือบ้านนาอ้อย อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครวันเสาร์ ที่ 21 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2524 ความว่า

“...ในตอนต้นได้ทดลองเข้าไปทำในเขตจังหวัดภาคกลางก่อน ในระยะนั้นไม่ได้ทำทั่วไปทุกโรงเรียน แล้วทำต่อไปในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้ ทั้งได้เลือกและไปหาข้อมูล โดยการถามจากครูตามโรงเรียนต่าง ๆ มีลักษณะของโรงเรียน เช่น พื้นที่ จำนวนนักเรียน และสภาพทั่วไปของดินฟ้าอากาศ สภาพพืชธรรมชาติซึ่งมีอยู่ในที่นั้น และสิ่งที่เขาเคยปลูกอยู่เป็นประจำ ปัญหาอะไรบ้าง จะได้นำมาคัดเลือกเอาเฉพาะโรงเรียนที่พอจะเข้าไปติดต่อได้ง่ายเพียง 4 - 5 แห่ง ซึ่งนับว่าได้ผลดี...”

2.4 ทักษะการเขียน เป็นทักษะที่ทรงใช้ถ่ายทอดเรื่องราวความรู้สึก ความรู้ ตลอดจนประสบการณ์ของพระองค์สม่ำเสมอ ดังปรากฏในหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่อง สมเด็จพระแม่กับการศึกษา ทรงเรียบเรียงขึ้นจากความทรงจำเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ โดยเนื้อหาในแต่ละตอนมีความน่าสนใจ น่าติดตาม และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนได้ และยังใช้ภาษาที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพด้านการเขียนอย่างแท้จริง

การบูรณาการความรู้ ประกอบด้วย 4 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูล การลงมือปฏิบัติ และการเขียน ทักษะดังกล่าวเป็นการนำทักษะพื้นฐานมาบูรณาการให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ กับผู้รู้ในสาขาวิชานั้น ๆ การรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลข้อมูล สำหรับนำไปใช้ ในการลงมือปฏิบัติได้จริงและใช้ทักษะการเขียนเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวจากประสบการณ์ของตนเอง ทักษะเหล่านี้จำเป็นต้องใช้อย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กัน

พระอัจฉริยภาพทางการศึกษา จากการสังเคราะห์ปาฐกถาพระราชนิพนธ์และพระราชนิพนธ์ ดังกล่าวเป็นที่น่าสังเกตว่า พระองค์ทรงเฝ้ามองคำตอบจากสิ่งที่ทอดพระเนตรเกิดเป็น “ความสงสัย ใคร่รู้” และเป็นจุดเริ่มต้นหรือแรงผลักดันของการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Gruber, 2014) ที่ว่า ความสงสัยใคร่รู้จะทำให้สมองอยู่ในสภาพที่พร้อมจะเรียนรู้และรับข้อมูลประเภทใดก็ได้ ราวกับน้ำวนที่ดูดกลืนกับสิ่งที่อยากเรียนรู้และสิ่งอื่น ๆ รอบตัว ความสงสัยใคร่รู้ ยังช่วยเพิ่มสมรรถภาพด้านความจำของมนุษย์ได้ ดังความตอนหนึ่งเมื่อครั้งที่พระองค์ทรงเสด็จไปพินิจภัณฑิ์ระเบิดปรมาณู จากพระราชนิพนธ์ พินิจภัณฑิ์ญี่ปุ่น พิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์ “ข้างเขาดิน” เสนาศึกษา เล่ม 50 ตอน 5 เดือนมิถุนายน - พฤษภาคม 2527 ความตอนหนึ่งว่า

“...ข้าพเจ้าได้ไปดู พินิจภัณฑิ์ระเบิดปรมาณู เมื่อเข้าไปถึงผู้อำนวยการพินิจภัณฑิ์กล่าวปราศรัยไว้ว่าประชาชนชาวนางาซากิรู้สของอาวุธปรมาณูแล้ว ไม่ต้องการให้เกิดมีที่ไหนอีกในโลกทั้งสิ้น พินิจภัณฑิ์นี้จะแสดงถึงผลกระทบของสงคราม วัตถุต่างๆ ที่ถูกระเบิดปรมาณูหลายชิ้นจากอิโรชิมา และนางาซากิได้นำไปจัดนิทรรศการถาวรที่ทำการ

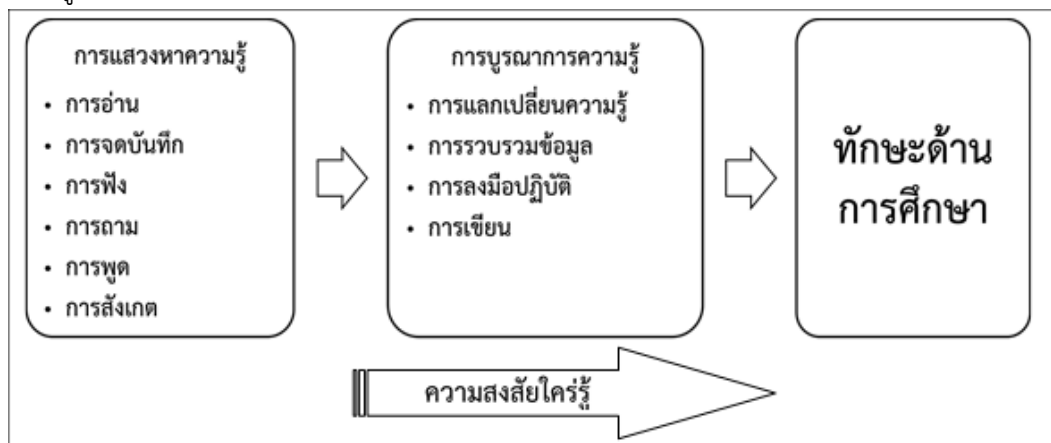
สหประชาชาติในกรุงนิวยอร์ก สำหรับที่นางซาก็ี่ปีหนึ่ง ๆ ก็มีคนมาชมกว่าล้านคน เมื่อกว่าจบ ฉายหนังเรื่องเหตุการณ์วันที่เกิดระเบิดปรมาณู แสดงให้เห็นถึงความเสียหายและความทุกข์ทรมานของคน ข้าพเจ้าสงสัย อดถามไม่ได้ว่าระเบิดก็ลงอย่างกะทันหัน ทำไมถ่ายรูปเอาไว้นั้น เขาอธิบายว่าทางราชการพอจะรู้ยู่บ้าง เพราะมีลงมาแล้วลูกหนึ่งทีฮิโรชิมาเมื่อ 3 วันก่อนหน้าทีฮิโรชิมาไม่ได้มีหลักฐานเพราะไม่รู้ตัว...”

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีทักษะด้านการศึกษาจนเป็นที่ประจักษ์ชัด พระองค์ยังทรงเป็นผู้มีความสงสัย ใคร่รู้ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้พระองค์เป็นผู้รอบรู้ และได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อนำความรู้นั้นมาใช้ในการพัฒนาประเทศ พระองค์จึงเป็นบุคคลที่เยาวชนไทย ควรน้อมนำพระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของพระองค์ท่าน มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและสถานศึกษานำมาใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติการ ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

ทักษะที่กล่าวถึงข้างต้นแสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพและพระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้ตลอดเวลาอย่างแท้จริงตลอดเวลา ไม่ปล่อยโอกาสให้การรับรู้หรือการเยี่ยมชมสถานที่หรือเรื่องราวต่างๆ ผ่านไปโดยไม่จดบันทึกไว้เป็นความรู้ที่จะนำมาถ่ายทอดสู่คนอื่นหรือนำมาสู่การปฏิบัติในโอกาสต่อมา ซึ่งเป็นลักษณะของนักการศึกษาดังที่ Douglass (1948, pp. 221-222) กล่าวไว้ในบทความ “What is an Educated Man?” อันเป็นคุณลักษณะสำคัญที่นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไป พึงนำมาเป็นแบบอย่างสมกับยุคสมัยแห่งความเชื่อว่า การศึกษาคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แบบฉบับแห่งทักษะทางการศึกษา

จากพระอัจฉริยภาพทั้ง 10 ประการ สามารถกล่าวได้ว่า เป็นต้นแบบของทักษะทางการศึกษาที่สถานศึกษาควรนำไปสู่การสร้างแผนการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ตลอดชีวิต โดยพระอัจฉริยภาพทั้ง 10 ประการ แบ่งได้เป็น 2 องค์ประกอบ คือ การแสวงหาความรู้ และการบูรณาการความรู้ แสดงดังภาพที่ 1

1. การแสวงหาความรู้

การแสวงหาความรู้ หมายถึง ทักษะที่เป็นรากฐานหรือพื้นฐานทางการศึกษา ที่นักเรียนทุกคนจำเป็นต้องมี ประกอบด้วย ทักษะการอ่าน หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การสืบค้นข้อมูล ด้วยการอ่านงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทักษะการจดบันทึก เป็นการเก็บข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นกลับมาใช้หรือทบทวนได้ ทักษะการฟัง คือการรับข้อมูลจากการสื่อสารด้วยความเข้าใจ การสามารถนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทักษะการพูด เป็นการใช้น้ำเสียง ท่าทาง เพื่อสื่อสารให้ผู้ฟังได้รับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหา หรือ สิ่งที่ต้องการจะสื่อสาร ทั้งนี้รวมถึงการสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับทัศนคติ และการทำให้เกิดกำลังใจ ทักษะการถาม เป็นการสืบค้นข้อมูลที่ยังไม่ชัดเจน ด้วยการตั้งคำถาม และทักษะการสังเกต หมายถึง การเก็บข้อมูลโดยการใช้อารมณ์รับรู้จากการเห็น หรือการสัมผัสของผู้สังเกตเอง

2. การบูรณาการความรู้

การบูรณาการความรู้ หมายถึง ทักษะที่เกิดจากการนำทักษะพื้นฐานมาใช้ในการต่อยอดหรือพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านการศึกษา หรือการทำงาน ตลอดจนการเชื่อมโยงไปสู่การรับรู้หรือการเรียนรู้ของผู้อื่น หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการนำทักษะพื้นฐานมาบูรณาการให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นทั้งด้านการเรียน การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและอนาคต ประกอบด้วย ทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หมายถึง การได้รับทราบข้อมูลการเปรียบเทียบข้อมูล จากผู้มีความรู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ เป็นอย่างดี สามารถนำข้อมูลนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทักษะการรวบรวมข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อหาแนวทาง หรือวิธีการ เพื่อนำไปทดลองปฏิบัติ และทักษะการลงมือปฏิบัติเป็นการนำข้อมูล วิธีการและแนวทางที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล มาลงมือปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเป็นรูปแบบ มีการประเมินผลเพื่อหาข้อสรุปและการปรับปรุงแก้ไขให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทักษะการเขียน เป็นการสื่อข้อมูลด้วย การกระทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมี การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลก่อนการเรียบเรียง หรือรายงาน

นอกจากองค์ประกอบทั้ง 2 องค์ประกอบข้างต้น ที่รวมกันเป็นทักษะการศึกษาแล้ว บุคคลจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และเป็นบุคคลด้านการศึกษานั้น จำเป็นต้องมี “ความสงสัย ใคร่รู้” เป็นแรงผลักดันในการศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

แนวทางการนำพระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาลูกศิษย์การพัฒนาเด็กนักเรียน

สถานศึกษาเป็นสถานที่สำคัญในการทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ มุ่งให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และเสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552,

น. 1-2) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชกรณียกิจ และพระราชปณิธานของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีที่ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษา ทรงริเริ่ม การพัฒนาการศึกษาก้าวไปข้างหน้าอย่างมีเป้าหมายเด่นชัดในเรื่องของการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [สช.], 2548, น. 30) ทรงส่งเสริมการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาโดยผ่านการจัดกิจกรรม ต่างๆ ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เกิดความรู้ทักษะต่าง ๆ และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา [สพฐ.], 2559, น. 12) ดังจะเห็นได้จากโครงการตามแนวพระราชดำริ ที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในสถานศึกษา ทั้งนี้การจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการจัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ผู้บริหารสถานศึกษา จึงควรน้อมนำพระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของพระองค์ มาสนับสนุนแนวทางการกำหนดนโยบาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่แผนปฏิบัติการ ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับการฝึกฝนทักษะทางการศึกษาเหล่านี้ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมชมรม กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ การจัดการเรียนการสอนในวิชาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (IS) การบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ได้มีการศึกษาและน้อมนำพระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของพระองค์มาใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้ดำเนินรอยตามพระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาของพระองค์ท่าน โดยมีการกำหนดนโยบายให้มีการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ภายใต้ชื่อ “ค้นคว้าหาความรู้” ซึ่งเป็นโครงการ และกิจกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ตามแผนปฏิบัติการประจำปี 2561 ของโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นทั้งด้านการเรียน การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและอนาคต เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

บทสรุป

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาเป็นที่ประจักษ์ชัด ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษา ตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนไทยในการแสวงหาความรู้ในทุกด้าน ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงปลูกฝัง อบรม ด้วยกุศโลบาย วิธีการต่าง ๆ ที่แยบยล เหมาะสมตามวัย เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดทักษะด้านการศึกษาอันมั่นคง พระอัจฉริยภาพทั้ง 10 ประการ ได้เป็นที่ประจักษ์ชัดปรากฏต่อการรับรู้ของประชาชนไทยมาตลอดเวลา เสมือนพระองค์ทรงปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนและปวงชนชาวไทย สมควรอย่างยิ่งที่สถานศึกษาทั้งปวงจะศึกษาและน้อมนำ พระอัจฉริยภาพมาจัดทำเป็นแผนพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่อไปให้เหมาะสมกับยุคสมัย เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *โครงการศึกษาโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ: สังเคราะห์แนวพระราชดำริ ด้านกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2542). *รัตนพินิจ นิติการศึกษ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2555). *สมเด็จพระแม่กับการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน).
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2558). *รวมปาฐกถาพระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2559). *รวมปาฐกถาพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การศึกษากับการพัฒนา เล่มที่ 1*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2559). *รวมปาฐกถาพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การศึกษากับการพัฒนา เล่มที่ 2*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2559). *รวมปาฐกถาพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การศึกษากับการพัฒนา เล่มที่ 3*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- มูลนิธิศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2558). *ตั้งดวงแก้วส่องสว่างทางสายงาม*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- สมหมาย ปวะบุตร. (2558). *ตำราหลักการศึกษ*. สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2562, จาก www.eledu.ssru.ac.th/sommaifile.php /1 /Book_1_.pdf
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2554). *ประมวลพระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร พุทธศักราช 2524 – 2553*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2560). *ประมวลพระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร พุทธศักราช 2554 – 2560*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *พระมิ่งขวัญการศึกษาไทย: เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 50 พรรษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). รัตนาจารย์การศึกษา พระปรีชาด้านการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2559). *คู่มือบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

Douglass H. R. (1948). What is an educated man?. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 23, 221-222. Retrieved February 8, 2019, from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00098655.1948.11473591>

Gruber M. J. (2014). States of curiosity modulate hippocampus-dependent learning via the dopaminergic circuit. *Neuron*, 84, 486-496. Retrieved February 8, 2019, from [https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273\(14\)00804-6](https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273(14)00804-6)